

Ούτε πίεση ούτε χαλάρωση και η σταθεροποίηση θα έρθει

Του ΓΚΙΚΑ ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗ*

Για πρώτη φορά από το τέλος του 2010, η ανάλυση των συνιστωσών της οικονομικής δραστηριότητας δείχνει μια σοβαρή πιθανότητα σταθεροποίησης το 2014. Αυτή όμως διακυβεύεται αν το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής πιεστεί από τους δανειστές περαιτέρω ή, αντιστρόφως, αν το πρόγραμμα χαλαρώσει από την ανάγκη να αισθανθεί ο πολίτης την αναμενόμενη βελτίωση σχετικά νωρίς.

Κύρια αιτία αλλαγής πορείας της οικονομίας είναι η προσδοκώμενη σταθεροποίηση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Το διαθέσιμο εισόδημα είναι η μεταβλητή που επηρεάζει την εσωτερική ζήτηση, η οποία αποτελεί το κύριο πρόβλημα της ύφεσης. Αν δεν υπάρξουν νέα μέτρα που να αυξάνουν τη φορολογία ή να μειώνουν κι άλλο το μέσο μεικτό εισόδημα, τότε θα σταματήσει η διαρκής πτώση στη ζήτηση των τελευταίων ετών, με αποτέλεσμα η εγχώρια παραγωγή να ανασάνει. Μια δεύτερη αιτία σταθεροποίησης είναι η διαφαινόμενη ανάκαμψη στην Ευρώπη και η δυνατότητα αύξησης των εξαγωγών και περαιτέρω βελτίωσης των τουριστικών εσόδων. Τρίτη αιτία είναι πιθανή αλλαγή κατεύθυνσης στην πορεία των επενδύσεων, οι οποίες συρρικνώνονται ανελλιπώς από το δεύτερο τρίμηνο του 2008, αλλά το 2014 έχουν περιθώριο ανάκαμψης. Οι επενδύσεις είναι συνάρτηση του επιχειρηματικού κλίματος που για πρώτη φορά βελτιώνεται, του κόστους δανεισμού που άρχισε να μειώνεται, της ρευστότητας στην αγορά που βελτιώνεται, των μεγάλων έργων του Δημοσίου που ξεκινούν, του γενικότερου επιχειρηματικού

περιβάλλοντος, το οποίο επίσης βελτιώνεται λόγω των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που ξεκίνησαν πριν από τέσσερα χρόνια και σταδιακά υλοποιούνται, έστω και με καθυστέρηση και υπό την πίεση της τρόικας.

Πρώιμες ενδείξεις σταθεροποίησης υπάρχουν: Το επιχειρηματικό κλίμα έχει βελτιωθεί σημαντικά σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, το τραπεζικό σύστημα σταθεροποιήθηκε μετά την ανακεφαλαιοποίησή του και την επιστροφή ορισμένων από τις καταθέσεις, ο προϋπολογισμός δεν ξεφεύγει από τους μηνιαίους στόχους, οι εισπράξεις του τουρισμού ξεπέρασαν τις προσδοκίες το φετινό καλοκαίρι με το ΑΕΠ του 2013 να αναμένεται υψηλότερο των αρχικών προσδοκιών, ενώ πολλοί ξένοι επενδυτές δείχνουν έντονο ενδιαφέρον να τοποθετηθούν στη χώρα μας. Συγχρόνως, οι Ευρωπαίοι κρίνοντας από τις προεκλογικές συζητήσεις στη Γερμανία - δεν δείχνουν διατεθειμένοι να ριψοκινδυνεύσουν την αποτυχία του ελληνικού σχεδίου διάσωσης με μια ακόμα μεγαλύτερη και απότομη περιοριστική δημοσιονομική πολιτική στο άμεσο μέλλον.

Οι κίνδυνοι όμως δεν είναι αμελητέοι. Θυμίζω ότι και τον Σεπτέμβριο του 2010 υπήρχε μια αντίστοιχη αισιοδοξία ότι προχωράμε σωστά, είχαμε ήδη μεταρρυθμίσει το ασφαλιστικό, είχαμε συμμαζέψει πολλές δαπάνες του Δημοσίου, άρχισε να οργανώνεται η κεντρική κυβέρνηση, τα περιθώρια επιτοκίων δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου είχαν μειωθεί στο 6,5%, και ξαφνικά ήρθε τον Οκτώβριο η απόφαση των Μέρκελ/Σαρκοζί στο Deauville που αποσταθεροποίησε τις αγορές, ενώ οι δικόι μας πολιτικοί από την εποχή των δημοτικών εκλο-

γών και ύστερα σχεδόν σταμάτησαν τις απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις, αφού η αθρόα εισροή ευρωπαϊκών δανείων εκείνη την περίοδο αποσόβησε την απότομη καταστροφή και αποκοίμισε τους περισσότερους.

Σήμερα, ο αμεσότερος κίνδυνος εστιάζεται στις απαιτήσεις των Ευρωπαίων για το περιεχόμενο του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος 2014-2017, που θα πρέπει να ψηφιστεί το αργότερο μαζί με τον προϋπολογισμό του 2014. Αν επιμείνουν στην εξειδίκευση επιπρόσθετων μέτρων για να μειωθεί το δημοσιονομικό κενό των περίπου 6,5 δισ. ευρώ του 2015-16 και η κυβέρνηση αναγκαστεί να τα προσχεδιάσει, τότε το θετικό κλίμα εύκολα ανατρέπεται και οι πολιτικοί κίνδυνοι πολλαπλασιάζονται. Το πιο πιθανό είναι η απόφαση να μετατεθεί για τον Απρίλιο του 2014, αφού θα έχει προηγηθεί το «πράσινο φως» ότι η Ελλάδα πέτυχε μικρό πρωτογενές πλεόνασμα το 2013, η επίτευξη του οποίου δεν ενέχει κινδύνους. Τότε αναμένεται να αποφασιστεί και το τρίτο πακέτο διάσωσης της Ελλάδας. Μαζί με το πακέτο, αναμένεται να συυπάρξουν και όροι άντλησης των χρημάτων, όπως η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων, γεγονός που πιθανότατα θα παρατείνει την επίβλεψη της τρόικας πολύ πέραν του 2014. Κίνδυνος να μη δοθεί τρίτο πακέτο υπάρχει μόνον εφόσον οι Ευρωπαίοι σκληροπυρηνικοί επιβάλλουν τις απόψεις τους ή η ελληνική πλευρά αθετήσει τις υποσχέσεις της για ουσιαστική αναδιάρθρωση του κράτους και για τις λοιπές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που απομένουν.

Μαζί με το τρίτο πακέτο διάσωσης, είναι πιθανό να συναποφασιστεί και

η συνολική βοήθεια προς τη χώρα μας υπό τη μορφή ελάφρυνσης του μελλοντικού χρέους της, που αναμένεται όχι μέσω «κουρέματος» -αν και θα το θέλαμε- αλλά μέσω επιμήκυνσης των πληρωμών και μειώσεων επιτοκίων. Όσο το χρέος θεωρείται μη βιώσιμο, θα επικρέμαται ως δαμόκλειος σπάθην στις αποφάσεις των ξένων επενδυτών και θα επηρεάζει αρνητικά τους μελλοντικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Επομένως, το δικό μας κίνητρο, που συνάδει με την πολιτική του ΔΝΤ, είναι να δοθεί λύση εδώ και τώρα.

Ένας δεύτερος κίνδυνος στην προοπτική σταθεροποίησης της οικονομίας το 2014 πηγάζει από το εσωτερικό της χώρας, π.χ. από το ενδεχόμενο ακόμα μεγαλύτερης υπερφορολόγησης των νοικοκυριών, με αποτέλεσμα να μη σταθεροποιηθεί το διαθέσιμο εισόδημα, ή από την εκποίηση περιουσιακών στοιχείων που θα ρίξει τις τιμές των ακινήτων, ή από μια κοινωνική αναταραχή, που εύκολα φουντώνει προεκλογικά και που δυνητικά μπορεί να χαλαρώσει το πρόγραμμα και να το ακυρώσει.

Οι συμπληγάδες των πολλαπλών προβλημάτων και ρίσκων έχουν στενέψει και όσο ο κουμπαράς του νοικοκυριού αδειάζει, η πίεση μεγαλώνει. Η ελληνική κοινωνία, όμως, έχει ωριμάσει εν μέσω κρίσης και οι πολίτες ψάχνουν να βρουν πρακτική λύση στα προβλήματα. Δεν πείθονται εύκολα από λαϊκισμούς παλαιάς κοπής. Χρειάζεται, όμως, να δουν σύντομα και το περιστέρι της σταθεροποίησης να ξεπερνά τις συμπληγάδες με ταχύτητα.

* Ο κ. Γκίκας Χαρδούβελης είναι καθηγητής Χρηματοοικονομικής στο Παν. Πειραιώς, επικεφαλής οικονομολόγος στον όμιλο Eurobank.